

יה בטבת תשפ"ג, 11.1.2023

גיליון מס' 828

פרשת שמות

זכות הבכורה

מאת הרב אחיה שלמה אמיתי, שדה אליהו

לקבלת דף פרשת שבוע בווצאפ (קבוצה שקטה) – לחצו [כאן](#)

וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרָעָה כֹּה אָמַר יְיָ בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל: (ד, כב)

כל מי שקרא את החומש עד לפסוק זה צריך לעמוד נדהם, בני בכורי? האם עם ישראל הוא הראשון מבניו של הקב"ה? חביב אדם שנברא בצלם וכל העמים הם "בניו" של הקב"ה, אבל על עם ישראל שמענו לראשונה רק בתחילת ספר שמות וְאָמַרְתָּ אֶל עַמּוֹ הַזֶּה הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעַצוֹם מְאֹד (א, ט). קדמו לו בספר בראשית כל העמים המוזכרים בפרשת נח, שבעת עמי כנען ארם עמלק, לא חסרים עמים שקדמו להופעת עם ישראל, לכאורה יותר נכון היה לומר שעם ישראל הוא אחרון העמים – בן הזקונים.

מה ייחודו של הבכור?

על פי התורה הבכור נוטל פי שניים מאחיו בירושה. מדוע יש לבכור ערך מיוחד? וכי הבכור עשה דבר כלשהו כדי להיות בכור?

תשובה יפה ועמוקה עונה רבנו מאיר שמחה הכהן רבה (הציוני) של דווינסק בפירושו לתורה, 'משך חכמה':

בני בכורי ישראל. שכן בכור נוטל פי שניים משום שהוא עשה אותו לאב, כן ישראל עשו כביכול להשם יתברך לאב להעולם שהם הכירו השגחתו ויחודו בתבל, ופשוט.

נבאר את דבריו: איש ואשה שהתחתנו הם זוג נשוי, בהולדת הבכור הם מקבלים מעמד חדש - הם הופכים להורים. ל"ע אם ח"ו ייפטר הצאצא הזה הם לא יחזרו למעמדם הקודם הם לעולם נשארים הורים. השינוי שנעשה עם הולדת הבכור הוא בלתי הפיך... בטובתו או שלא, זוהי מעלתו.

המחשבה על בורא עולם, ההכרה במציאות א-להים, כח עליון שיש להישמע לו על כל המשמעות שבדבר היא כללית אוניברסלית, אבל בהופעת עם ישראל הופיע יחס חדש "אבינו מלכנו". ישראל מבחינה זו הם הבכור הם ההופכים את הקב"ה ל"אב". זו מערכת יחסים שונה מאשר בין מלך-שליט לנתיניו-לעבדיו, לבנים יש "גנים" מהאב, האדם נברא בצלם א-להים.

ההיסטוריון דוד אוחנה בספרו "התשוקה הפרומתאית" עומד על כך שהעת החדשה בנויה על מיתוס פרומתיאוס, האדם גנב את האש מן האלים - הכוח עבר לידי האדם. המיתוס הזה קם כתגובת נגד לתרבות ימי הביניים שכבלה

את האדם, תקופה בה שלטה תפישה שאם בידי האדם יהיה ידע או חכמה הוא ידחוק את מקומו של א-להים. בשתי התקופות גם בימי הביניים וגם בעת החדשה, יש תפישה של תחרות בין א-להים לאדם והשאלה היא אצל מי הכח... אבל מי שאומר "אבינו מלכנו" יודע ש "אין אדם מתקנא לא בבנו ולא בתלמידו" – אצלנו ביהדות אין תחרות. האדם מתבקש ללמוד להרחיב את הידע שלו ולהתפתח, התפתחות אינה "מאיימת" על א-להים..

איננו עובדים את ד' כנתינים, "אל תהיו כעבדים..." אלא בצוותא (כפי שאומרים בחסידות - "מצווה" משון צוותא). האדם שותף לקב"ה במעשה המצוות, והוא לא רק שותף אלא גם, כמו הבן הבכור "בנים אתם לד' א-להיכם", בעל ערך מול הקב"ה. הבאת התודעה הזו לעולם, מאפשרת גם לאחרים לחיות בהכרה הזו.

לא פעם מתגנבת לליבי ההרגשה שיש שומרי מצוות שגם אם אינם נמצאים במצב "תחרות" עם הבורא, משהו בהוויה שלהם נמצא במצב של "עימות" - מי יותר חזק -ההלכה או הבחירות שלי בחיי? לתחושת אדם אנוש עדין עומדים בשני עברי המתרס מול א-להים, ובמידה שהם נזכרים ב"אבינו" זה בדרך כלל רק בבקשת רחמים "אבינו אב הרחמן", לא בתודעה של בנים ממשיכים של "אבינו".

אז כן, "בני בכורי ישראל" ו"אבינו אתה" אנחנו באותו צד- 'מה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו'....

הרב אחיה שלמה אמיתי, רב קבוץ שדה אליהו, נשוי לגילה – יועצת חינוכית, ודיין בבתי דין לממונות גזית – ארץ המדה ומלמד במדרשת בית. שניהם הורים ליעל – עו"ס, דוד – תלמיד ישיבת "מעלה אליהו" המשרת כעת בצבא, ושמואל – תלמיד ישיבת אורות הזרעים

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6> תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il